

Het raam als uitdrukkingmiddel, de verdieping als bouwfactor verliezen alle beteekenis in een mechanische repetitie. Hoe ooit op basis van onze huidige maatschappelijke structuur een organisch stadsbeeld kan ontstaan blijft daarom een onopgeloste vraag.

Hier nog een enkel woord over den wolkenkrabber. Het is natuurlijk een onding voor dengene, die van innerlijke en algemeengeldige beginselen uit zich een stadsbeeld construeert. De wolkenkrabber wil door zijn afmetingen als een climax in de stadsarchitectuur worden aangemerkt. Maar is die climax gerechtvaardigd? Voor kerk en paleis is ze dat, want beiden, kerk en paleis, ieder op hun plan, representeeren een hoogere waarde. Ze zijn een plastische uitdrukking, een bouwkundig gebaar van het aanzwellen van het levenspathos. Voor een monument, een museum, en desnoods voor een regeeringsgebouw kan dit eveneens gelden. Maar het feit, dat idem zooveel menschen, zooveel kantoren of bedrijven in één stapeling zijn ondergebracht, is geestelijk niet belangrijk genoeg, om de daarop betrekking hebbende kolos een alles domineerende positie te geven in het stadsbeeld. Naast den wolkenkrabber is geen plaats meer voor tempel of kerk. De dom van Keulen wordt een stuk kinderspeelgoed naast de reuzen van New-York. En zelfs al staan ze er niet vlak naast, het feit alleen, dat er in een stad zulke opschepperij verwezenlijkt is, doet de pointe-werking van alle monumentaal gerechtvaardigde architectuur verloren gaan. Maar afgezien nog hiervan, ontbreekt alle redelijke verhouding tusschen een gebouw van 40 en de belendende huizen van 4 of 5 verdiepingen. Dan is nog beter de torenstad van Corbusier, maar die is niet langer een stad te noemen.

En wat te zeggen van den glasbouw? Dat het nauwelijks bouw te noemen is. Want al weten wij met ons verstand, dat een glasplaat afsluit, plastisch wordt die afsluiting ons niet duidelijk gemaakt. Plastisch bestaat de glazen wand niet, immers men kijkt er door heen. Er bestaat slechts de betonnen of ijzeren karkas. De glasbouw is een architectuur van gebeente. Van een muur, een gevel, verlangt men, dat hij ook zichtbaar afsluit, dat hij als waarneembare bouwfactor gelden kan, opdat het gebouw werkelijk worde tot een ding. Dan is er nog de eisch van lichttoevoer door dien muur. Daarvoor dienen de ramen, zij zijn het compromis tusschen lichtbehoefte en afsluitingsnoodzakelijkheid. Het is de taak van den architect om te komen tot een goede vlakverdeeling tusschen raam en muur. Dat is de opgave voor gevelarchitectuur.

Zeer verwerpelijk is ook het horizontalisme in de raamstelling. Een gebouw is uit den aard der zaak op den grond aangewezen. Het heeft een horizontalisme in zijn wezen besloten, en de stapelbouw drukt dit zichtbaar uit, doordat men de baksteen in horizontale positie metselt. Door nu de raamstelling horizontaal te accentueeren maakt men een gebouw noodeloos